

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

VN/19788/2023

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä

Hallituksen esityksen tavoitteena on lisätä paikallista sopimista. Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry katsoo, että hallituksen esittämällä keinoilla pikemminkin heikennetään paikallisen sopimisen edellytyksiä.

Hallituksen esityksessä itsessäänkin todetaan, että *”työnantaja- ja työntekijäliittoja kelpuuttavien säännösten taustalla on ajatus sopijapuolten sopimustasapainosta.”* Tästä huolimatta hallitus haluaa esityksellään heikentää sopimustasapainoa sallimalla sopimisen kaukana valtakunnallisista työnantaja- ja työntekijäliitoista sekä puuttumalla liittojen mahdollisuuteen säännellä, kenelle he sopimisoikeuttaan delegoivat.

Hallitus esittää, että paikallisen sopimisen mahdollisuus laajennetaan koskemaan myös järjestäytymättömiä työnantajia. Lisäksi mikäli työpaikalla ei olisi luottamusmiestä, voitaisiin sopimus tehdä myös luottamusvaltuutetun kanssa. Mikäli lainsäädäntöä muutetaan hallituksen esittämällä tavalla, tulee PAU neuvottelemaan järjestämisalansa työehtosopimukseen merkittäviä paikallisen sopimisen rajoituksia. Sopimisosapuolen tunteminen ei ole merkityksentöntä. PAU ei tule sokkona luovuttamaan sopimisoikeuttaan järjestäytymättömälle työnantaja- ja työntekijäkentälle.

Esityksessä tuodaan esille, ettei kaikilla työpaikoilla ole luottamusmiestä ja tästä syystä eri työnantajat ovat eriarvoisessa asemassa paikallisen sopimisen mahdollisuuksien hyödyntämisen osalta. Joissakin työpaikoissa voi todellakin olla niin, että työntekijöillä ei ole itsellään kiinnostusta lähteä valitsemaan luottamusmiestä tai halukkaita tehtävään ei ole. Toisaalta PAU näkee monen työnantajan kohdalla selvästi ne syyt, mikseivät työntekijät uskalla äänekkäämmin järjestäytyä ja valita itselleen edustajaa. Sen sijaan, että luottamusmiehen asema paikallisen sopimisen vartijana sivuutettaisiin hallituksen esittämällä tavalla, voisivat työnantajat katsoa peiliin – miksei omalla työpaikalla ole halukkuutta valita luottamusmiestä? Suhtautuuko työnantaja myönteisesti työntekijöiden järjestäytymiseen? Vai joutuvatko liiton apuun turvautuneet työntekijät esimerkiksi työpaikkakiusaamisen ja hämmäisten irtisanomisten tai koeaikapurkujen uhreiksi? Kannustaako työnantaja työntekijöitä käyttämään heillä olevaa oikeutta valita luottamusmies?

PAU kiinnittää huomiota hallituksen esityksessä toistuvaan argumenttiin: järjestäytymättömät työnantajat ovat eriarvoisessa asemassa, kun he eivät voi tehdä

paikallisia sopimuksia samalla tavoin kuin järjestäytyneet työnantajat. Tämä ei ole validi peruste laajentaa paikallisen sopimisen mahdollisuuksia järjestäytymättömään työnantajakenttään. Työnantajan järjestäytymisellä – samoin kuin työntekijän järjestäytymisellä – tulee olla etuja. Muutenhan työnantajaliittoon järjestäytyminen ei ole työnantajalle kuin turha kuluerä. Järjestäytymällä työnantajaliittoon työnantaja saa paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisäksi myös työnantajaliiton tuen, neuvonnan ja koulutuksen. Samalla tavoin järjestäytynyt työntekijä saa työntekijäliitolta tukea, neuvontaa ja koulutusta. Sen sijaan, että järjestäytymättömiä yrityksiä kannustettaisiin järjestäytymään ja samaan tukea sekä koulutusta työnantajaliitolta, hallitus haluaa vähentää edelleen yritysten intressiä järjestäytymiseen. Tämä on typerää ja heikentää suomalaista sopimisen kulttuuria.

Hallituksen esityksessä myös naiivisti oletetaan, ettei yhden jäsenyyshedun vesittäminen tosiasiallisesti vähentäisi yritysten halua järjestäytyä. Samalla hallitus ajaa muutoksia työlainsäädäntöön paikallisen sopimisen merkittävyyden vuoksi. Hallitus itsekin siis katsoo, että paikallinen sopiminen on merkittävä etu ja kannuste työnantajien järjestäytymiselle. PAU on erittäin huolissaan hallituksen suunnitelmien vaikutuksista työnantajien järjestäytymisinnokkuuteen. Miksi yritys maksaisi jatkossa työnantajaliiton jäsenmaksua, kun se saa lähes samat edut ilmaiseksi? Työnantajien järjestäytymisen tukeminen ja edistäminen on koko työmarkkinakentän yhteinen etu. Se on myös monen työntekijän työehtojen turvaamisen edellytys. Mikäli Posti tulisi siihen tulokseen, ettei työnantajajärjestöön kuulumisen ole sille enää kannattavaa, lakkaisi PAUn ja Paltan välisen viestinvälitys- ja logistiikka-alan työehtosopimuksen yleissitovuus. Tämä taas tarkoittaisi villiä länttä kaikille niille alalla työskenteleville pienipalkkaisille postityöntekijöille, joiden työehdot ovat olleet tähän saakka yleissitovuuden turvaamia.

Hallitus esittää, että työnantajan olisi varmistettava työntekijöitä edustavan sopimusosapuolen riittävä osaaminen. PAU katsoo, ettei työnantajan koulutuskehotuksella tulla todellisuudessa korvaamaan sitä tietotaitoa sopimusten tekemisestä ja työntekijöiden oikeuksista, mitä liittojen luottamusmiehillä on. Meillä on työnantajia, jotka aidosti välittävät työntekijöidensä edusta ja haluavat toimia vastuullisina työnantajina. Lainsäädäntöä ei kuitenkaan laadita näitä työnantajia varten vaan työntekijöiden turvaksi siinä tilanteessa, kun työnantajaa ei voisi vähempää kiinnostaa, miten työpaikalla voidaan ja noudatetaanko kaikkia lakeja ja sopimuksia. Hallitus esittää, että myös työpaikoilla, joissa työnantaja näkee työntekijät vain pakollisena pahana ja välineenä yrityksen voitontavoittelussa, tuo sama työnantaja hyvää hyvyttään kouluttaisi työntekijää ja jakaisi tietoa, jotta työntekijä voisi tehdä muiden työntekijöiden puolesta parempia paikallisia sopimuksia. PAU kysyy, mikä estää näitä työnantajia kouluttamasta työntekijöiden edustajaa vain omia tarkoituksiaan varten? Tällä hetkellä työntekijöiden puolesta paikallisia sopimuksia tekemässä ovat liiton luottamusmiehet tai pääluottamusmiehet. PAU kouluttaa edunvalvojaan säännöllisesti työehtosopimuksesta ja työlainsäädännöstä. Lisäksi edunvalvojien on mahdollisuus saada aina tarvittaessa apua liiton toimistolta. PAU haluaa varmistaa, että jokainen liiton luottamustehtävissä työpaikoilla toimiva ja työnantajan kanssa paikallisesti asioista sopiva tietää ja tuntee työehtosopimuksen ja asiaan vaikuttavan lainsäädännön. Kun edunvalvojien osaaminen tunnetaan, heille uskalletaan työehtosopimuksella antaa valtaa sopia asioita paikallisesti. Hallituksen esitys työnantajan

koulutusvelvollisuudesta ei kata lähellekään sitä osaamista, mitä liitot edunvalvojilleen tarjoavat.

Hallituksen esityksessä todetaan toistuvasti, kuinka etenkin pienempien järjestäytymättömien yritysten kilpailuasema ja toimintamahdollisuudet ovat heikkomat ilman oikeutta sopia asioita paikallisesti. PAUn kokemuksen mukaan juuri pienemmät yritykset hyötyisivät suhteessa eniten työnantajaliittoon järjestäytymisestä. Mikäli yrityksessä ei ole omasta takaa osaamista soveltaa työlainsäädäntöä ja työehtosopimusta, työnantajaliittoa olisi mahdollista saada apua. Ilman työnantajaliiton valvontavelvollisuutta jää yksittäisen työntekijän ja tämän ammattiliiton harteille vahtia, että yritys noudattaa lain ja työehtosopimuksen määräyksiä. Hallitus haluaa antaa mahdollisuuden paikallisesti poiketa työehtosopimuksen määräyksistä yrityksille, joissa jo vuosilomapalkan ja päivärahojen maksaminen tuottaa ongelmia.

Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3 luku - Tavoitteet

4 luku - Keskeiset ehdotukset

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry:n neuvottelemien työehtosopimusten kirjaukset paikallisesta sopimisesta lähtevät siitä, että sopimusosapuolet ovat tiedossa ja heidän tietotaitoonsa luotetaan. Samasta lähtökohdasta toimitaan myös monilla muilla aloilla. Tällä hetkellä valtakunnalliset työnantaja- ja työntekijäliitot voivat sopia työehtosopimuksessa, kuka paikallisen sopimuksen voi tehdä eli keille valtakunnalliset liitot ovat valmiita delegeoimaan sopimisoikeuttaan. Hallitus esittää, että mikäli työpaikalla ei ole valittu luottamusmiestä, voisi paikallisen sopimuksen tehdä työehtosopimuksen rajoituksista huolimatta myös luottamusvaltuutettu. Tämä tarkoittaisi, etteivät työehtosopimuksen tekijät enää jatkossa tietäisi, kenelle he ovat sopimisoikeuttaan delegeoimassa. PAU ei työntekijöiden edunvalvojana voi siirtää sopimisoikeuttaan sellaiselle taholle, jonka osaamisesta tai motiiveista liitolla ei ole tietoa.

Luottamusmiesvaatimuksen sivuuttaminen tulee PAUn järjestämisalalla tarkoittamaan paikallisen sopimisen rajoittamista ja sopimisen keskittymistä valtakunnallisille neuvotteluosapuolille Paltalle ja PAUlle.

PAU on erittäin huolissaan siitä, että hallituksen suunnitelma paikallisen sopimisen laajentamisesta yleissitovaan kenttään toisi paikallisen sopimuksen osapuoliksi järjestäytymättömiä työnantajia, joilla ei olisi tukenaan työnantajajärjestön osaamista, valvontaa ja ohjausta. Samoin luottamusmiesedellytyksen poistaminen toisi työntekijöiden edustajana neuvottelupöytään henkilöitä, jotka eivät ole työntekijäliiton koulutuksen piirissä ja joiden sopimusosaaminen jätettäisiin hallituksen esityksen mukaisesti työnantajan, eli sopimuksen vastapuolen, kontolle.

PAUn tehtävänä on työntekijäliittona edistää työntekijän asemaa ja tuoda työntekijälle turvaa työelämään. PAUn näkemyksen mukaan hallitulla, tasapainoisella ja työelämän tosiasiat huomioon ottavalla paikallisella sopimisella voidaan edistää työntekijän etua. PAU ei vastusta paikallista sopimista tai paikallisen sopimisen edistämistä. PAU haluaisi

jatkossakin delegoida sopimisoikeuttaan suoraan työpaikoille yhdessä Paltan kanssa sopien. Tämä kuitenkin edellyttää, että ennakolta on tiedossa, kenelle tuo oikeus ollaan antamassa. Hallituksen esittämällä mallilla näin ei tule tapahtumaan ja PAU on työntekijän asemaa suojatakseen velvoitettu ajamaan rajoituksia jo olemassa oleviin paikallisen sopimisen kirjauksiin seuraavissa työehtosopimusneuvotteluissa. Hallituksen esityksen toimilla paikallisen sopimisen mahdollisuus tulee posti- ja logistiikka-alalla kapenemaan ja sopimista tullaan keskittämään valtakunnallisille työmarkkinajärjestöille. Hallitus on omilla toimillaan rikkomassa juuri sen, mitä he haluavat edistää.

Pykälät ja säännöskohtaiset perustelut

Työsopimuslaki

2 luvun 7a § - Yleissitovaan työehtosopimukseen perustuva paikallinen sopiminen

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä laajentaa paikallisen sopimisen mahdollisuus myös järjestäytymättömille työnantajille. PAU katsoo, ettei esitys ota huomioon työmarkkinoilla vallitsevaa sopimusosapuolten voimasuhteiden epätasapainoa tai työntekijän suojelun periaatetta. PAUn kokemuksen mukaan järjestäytymättömissä yrityksissä on eniten vaikeuksia noudattaa jo olemassa olevia lakien ja työehtosopimuksen määräyksiä. Ilman työnantajaliiton tukea ja valvontaa riski sopimisen väärinkäytölle joko tahallisesti tai vahingossa on liian suuri. PAU katsoo, että paikallinen sopiminen tulee jatkossakin tapahtua hallitusti ja työntekijä- ja työnantajaliittojen valvonnassa. Hallituksen esittämät varotoimenpiteet eivät ole riittäviä eikä työsuojeluviranomaisen tosiasialliset resurssit riitä valvomaan edes nykyisellään kaikkia väärinkäytöksiä.

PAU pitää erittäin huolestuttavana hallituksen esityksen kirjausta, jonka mukaan yleissitovassa kentässä luottamusmies edustaisi ainoastaan niitä työntekijöitä, jotka ovat voineet osallistua hänen valintaansa. Kirjaus heikentää luottamusmiehen asemaa ja tekee edustettavuuden työpaikalla epäselväksi. Rajoitus on lisäksi ILO:n yleissopimuksen nro 135 artiklan 5 vastainen, sillä luottamusmiehen asema selvästi heikentyisi rajauksen myötä.

13 luvun 3 § - Luottamusvaltuutettu

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry pitää riittämättömänä, että luottamusvaltuutetun osaaminen paikallisen sopimuksen tekijänä varmistuisi sillä, että työnantajalle määritellään velvollisuus osaamisen varmistamiselle. Työnantaja on tilanteessa toinen sopimusosapuoli ja edustaa intresseineen vastakkaista osapuolta. Tällöin on todellinen riski, että työnantaja varmistaa luottamusvaltuutetun osaamisen vain niiltä osin, kuin se hyödyttää työnantajaa.

13 luvun 7§ - Poikkeaminen työehtosopimuksella

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esittämää laajennusta sopimusosapuoliin. Esitetty muutos heikentää etenkin työnantajien kannustetta järjestäytyä. Mikäli yhä harvempi työnantaja järjestäytyy, sitä suuremmat ovat haitalliset vaikutukset koko työmarkkinakentälle. Sen lisäksi, että monen työehtosopimuksen yleissitovuus vaarantuu, ovat järjestäytymättömät työnantajat vailla työnantajaliiton valvontaa, tukea ja koulutusta. PAUn järjestämisalalla Posti on yksittäisenä työnantajana niin suuri, että mikäli Posti päättäisi erota työnantajaliitosta, ei viestinvälitys- ja logistiikka-alan työehtosopimus olisi enää yleissitova. Posti- ja logistiikka-ala on näin ollen hyvä esimerkki siitä, että jo yhdenkin työnantajan merkitys koko järjestelmälle voi olla suuri ja järjestäytymisen etujen vähentäminen vaarantaa koko alan työehdot.

13 luvun 8 § - Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä poistaa paikallisen sopimisen kielto edellä lausutuun perustein.

35 § - Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä poistaa paikallisen sopimisen kielto edellä lausutuun perustein.

31 §- Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä poistaa paikallisen sopimisen kielto edellä lausutuun perustein.

Opintovapaalaki

13 a §

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä poistaa paikallisen sopimisen kielto edellä lausutuun perustein.

Työehtosopimuslaki

1 §

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry pitää kannatettavana, että lainsäädännöllä pyritään estämään nk. keltaisten ammattiliittojen toimintaa yhä tehokkaammin. PAU oli osapuolena hallituksen esityksessä esille tuodussa työtuomioistuimen ratkaisu TT 2019:102, jossa Suomen Mainosjakajien Etujärjestö ry katsottiin kelvottomaksi tekemään työehtosopimuksia.

5a §

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry vastustaa hallituksen esitystä laajentaa paikallisen sopimisen mahdollisuus tilanteisiin, joissa työntekijät eivät ole valinneet itselleen edustajaa. Ei ole yhdentekevää, kenelle sopimisoikeus delegoidaan. Työehtosopimusta neuvotellessa ja määriteltäessä, mistä asioista voidaan sopia toisin tai tarkemmin paikallisella tasolla, on tärkeä tietää, kuka sopimuksen paikallisesti tulee tekemään. Tämän vuoksi työehtosopimuksissa usein määrätään, että paikallisen sopimuksen tekevät työnantaja ja luottamusmies tai pääluottamusmies. Työntekijäliiton on mahdollista kouluttaa ja tukea omia luottamusmiehiään ja varmistua siitä, että heillä on riittävät taidot paikalliseen sopimiseen. PAU toisin sanoen uskaltaa delegoida sopimisoikeuttaan luottamusmiehille, koska heidän osaamiseensa voi luottaa ja heitä PAUn on mahdollista tehtävään kouluttaa. Mikäli sopimisoikeutta laajennetaan hallituksen esittämällä tavalla ja luottamusmiehen puuttuessa sopimuksen voisi tehdä toinen henkilöstön edustaja, ei PAU voi omalla alallaan olla varma siitä, että henkilöstön edustaja osaa asianmukaisesti käyttää hänelle annettua sopimisoikeutta. Tämä johtaa siihen, että PAU tulee vaatimaan paikallisen sopimisen mahdollistavien kirjausten poistamista työehtosopimuksistaan seuraavalla neuvottelukierroksella. PAU ei voi työntekijöiden edunvalvojana delegoida työntekijöiden elämään merkittävästi vaikuttavien asioiden sopimista työntekijäliittoon sitoutumattomalle taholle, jonka kouluttaminen olisi lisäksi sopimusvastapuolen hyvän tahdon varassa. Hallituksen keinot paikallisen sopimisen lisäämiseksi tulevat näin ollen heikentämään paikallisen sopimisen mahdollisuuksia myös niissä tilanteissa, kun myös työntekijäliitot haluaisivat paikallista sopimista edistää.